

United Nations
SERBIA

ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

Директна примена стандарда Уједињених нација за заштиту људских права

UNIVERSAL DECLARATION OF
HUMAN RIGHTS

#STANDUP4HUMANRIGHTS

Пројекат се спроводи уз подршку УН Програма редовне техничке сарадње (RPTC) који у Републици Србији имплементира Тим за људска права Уједињених нација у Србији

Директна примена стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима

Тематски модул: **Дискриминација**

ПРИНУДНА ИСЕЉЕЊА

1. РЕЛЕВАНТНИ УН ИЗВОРИ - СТАНДАРДИ

Међународни пакт о економским, социјалним И културним правима

(„Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 7/71)

Члан 11. ст. 1. Државе чланице овог пакта признају право сваког лица на животни стандард довољан за њега и његову породицу, подразумевајући ту... и становање...

Члан 2. став 2. Обавезује сваку државу уговорницу да гарантује да ће сва права формулисана у овом Пакту бити остваривана без икакве дискриминације засноване на раси, боји, полу, језику, вери, политичком мишљењу или каквом другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, имовинском стању, рођењу или каквој другој околности.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима

(„Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, број 7/71)

Члан 17. став 1. Нико не може бити предмет самовољних или незаконитих мешања... у његов стан.

Члан 26. став 1. Сва су лица једнака пред законом и имају право без икакве дискриминације на подједнаку заштиту закона.

Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације

(„Службени лист СФРЈ“, бр. 31/67)

Члан 5 (е)(иии): Државе чланице се обавезују да забране и да укину расну дискриминацију у свим њеним облицима и да гарантују право свакоме на једнакост пред законом без разлике на расу, боју или национално или етничко порекло, нарочито у погледу уживања...економских, социјалних и културних права, нарочито... права на стан.

2. ДОМАШАЈ УН СТАНДАРДА

Општи коментар бр. 7 Комитета за економска, социјална и културна права

-Дефиниција: Принудно исељење представља „трајно или привремено измештање појединаца, породица и/или заједница из њихових домова и/или са земљишта које настајују, против њихове воље, без пружања и приступа одговарајућим видовима правне и друге заштите.“ (став 3).

Општи коментар бр. 4 Комитета за економска, социјална и културна права

Право на адекватно становање припада свима...и уживање овог права не сме бити предмет било каквог облика дискриминације. (став 6).

Принудна исељења су прима фацие у супротности са одредбама Пакта и могу се оправдати само у изузетним околностима, и ако се врше у складу са релевантним принципима међународног права; (став 18); Без обзира на облик својине, сва лица треба да поседују правну сигурност поседа којом се гарантује правна заштита од принудног исељења, узнемиравања и других претњи. (став 8 (а))

Општи коментар бр. 7 Комитета за економска, социјална и културна права

Нико се не исељава принудно без одговарајуће заштите. Обавеза државе да осигура поштовање права на заштиту од произвољног или незаконитог узнемиравања није условљена фактором њених расположивих средстава (став 8).

Владе имају додатну обавезу да се постарају да у случајевима када дође до принудних исељења, буду предузете одговарајуће мере како би се осигурало да не буде присутан ниједан вид дискриминације (став 10).

На надлежним властима је да се постарају да исељења буду спроведена на начин који је оправдан законом усаглашеним са Пактом, као и да сва правна средства и правни лекови буду на располагању лицима која су тим процесима погођена... а након што су размотрена

сва изводљива алтернативна решења исељењу..у процесу истинских консултација са лицима којих се то тиче (**ставови 11, 13-15**).

Принудна исељења не треба да имају за резултат то да појединци остану без својих домова или да им прети нарушавање других људских права. Када лица којих се ово тиче нису у стању да зарађују за живот, држава мора предузети све примерене мере како би се постарала да таквим лицима буде доступан алтернативни стамбени смештај (**став 16**)

Општи коментар бр. 20 Комитета за економска, социјална и културна права

Неотклањање различитог поступања услед недостатака расположивих средстава није објективно и разумно оправдање (**став 13**) и права из пакта не би требало да зависе од, или да буду одређена, између осталог, местом пребивалишта лица, економском и социјалном ситуацијом, или националношћу, националним пореклом или држављанством (**ставови 25, 34-35**)

Општи коментар бр. 30 комитета за укидање расне дискриминације

Гарантуе једнако уживање права на адекватно становање држављанима и недржављанима (**став 32**)

Резолуција 1993/77 Комисије за људска права

Принудна исељења представљају грубо кршење људских права, нарочито права на адекватно становање (**став 1**)

Индивидуалне комуникације

Naidenova et al. v. Bulgaria, HRC, Communication No. 2073/2011, UN Doc. E/C/106/D/2073/2011 (27 November 2012)

Mohamed Ben Djazia and Naouel Bellili v. Spain, CESCR, Communication No. 5/2015, UN Doc. E/C.12/61/D/5/2015 (20 June 2017)

S. I. D. et al. v. Bulgaria, HRC, Communication No. 1926/2010

3. РЕЛЕВАНТНИ ОСНОВ ПОСТУПАЊА У ДОМАЋЕМ ПРАВУ

Устав Републике Србије

Члан 21. став 2. Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Законске одредбе

Закон о становању и одржавању зграда

Члан 78. став 3. Исељење представља измештање лица, односно лица и ствари из настањеног објекта, односно насеља или дела насеља у којима се налазе објекти изграђени супротно закону којим се уређују планирање простора и изградња објеката...и врши се само у случају када објекте, односно насеље или део насеља није могуће задржати на постојећој локацији.

Члан 78. став 1. Исељење лица из објекта који је изграђен супротно закону којим се уређују планирање простора и изградња објеката и који се налази на земљишту у својини другог физичког или правног лица спроводи се када је то неопходно и оправдано ради остварења јавног интереса, а првенствено ради заштите живота и здравља људи и заштите имовине... и спроводи се нарочито у случајевима када се: 1) ради о земљишту које је неповољно за градњу (клизишта, трајно загађена земљишта, мочварно тле и сл.); 2) врши у склопу припрема за спровођење инвестиционог пројекта и уколико је претходно доказано да не постоји алтернатива за пресељење; 3) насеље налази у првом степену заштите природног добра, односно у зони заштите културног добра; 4) насеље налази у заштитним зонама око војних комплекса и објеката инфраструктуре посебне намене.

Члан 79. став 1. Уколико је неопходно извршити исељење...и уколико то лице са члановима свог породичног домаћинства нема у својини другу непокретност за становање и нема довољно средстава да обезбеди други смештај, то лице са члановима свог породичног домаћинства остварује право на пресељење у одговарајући смештај које обезбеђује надлежни орган јединице локалне самоуправе на чијој територији то лице има пребивалиште и који је донео решење о исељењу.

члан 79. став 3. Одговарајући смештај за пресељење...треба да задовољи: 1) одговарајућу локацију... 2) ценовну доступност становања...3) одговарајуће просторне услове стана... 4)одговарајуће услове опремљености основним електричним, водоводним и санитарним инсталацијама; 5) задовољавајуће услове са становишта сигурности и безбедности, у

смислу физичке безбедности, као и заштите од хладноће, влаге, топлоте, кише, ветра и осталих неповољних климатских утицаја; 6) физичку приступачност објекта... 7) уважавање културне прикладности становања лица које се пресељава.

Члан 80. Државни и други органи, као и други субјекти који учествују у спровођењу поступака исељења и пресељења, дужни су да га спроводе у складу са следећим принципима: 1) законитости, што значи да одлучују и поступају на основу закона и других општих аката, као и општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора; 2) сразмерности, која значи коришћење мера које су за лица погођена исељењем и пресељењем најповољнија, ако се њима постижу сврха и циљ закона; 3) заштите достојанства, што значи да поштују и штите достојанство лица која су погођена исељењем и пресељењем; 4) заштите посебно угрожених лица...5) међусобне сарадње, што значи да су државни и други органи, као и други субјекти који учествују у спровођењу поступака исељења и пресељења, дужни да међусобно сарађују у циљу заштите људских и мањинских права и остваривања најбољих интереса лица која су погођена овим поступцима.

Члан 81. ст.2. Надлежни орган... у току поступка припреме нацрта одлуке о неопходности исељења са планом пресељења то чини уз консултовање и сарадњу са лицима која су погођена пресељавањем и организацијама за заштиту људских права, а закључци са обављених консултација јесу обавезан део нацрта одлуке о неопходности исељења са планом пресељења.

Члан 81. Ст. 7. Лица која живе у насељу, односно делу насеља из којег је потребно извршити исељење и пресељење, морају бити правовремено и на одговарајући начин обавештена о одржавању раног јавног увида и јавног увида... како би могла да учествују у процесу одлучивања ради заштите и остваривања својих права.

Члан 84. став 2. :...јединица локалне самоуправе у поступку доношења решења...дужна је да лицу које живи у насељу, односно делу насеља из којег је потребно извршити исељење и пресељење по његовом захтеву обезбеди бесплатну правну помоћ.

Члан 85.

1. Решење о исељењу се не може спроводити при неповољним временским приликама, недељом, у дане државних и верских празника, ноћу, пре избора и непосредно пре почетка и краја школске године.

2. Државни и други органи, као и други субјекти који су надлежни да учествују у спровођењу поступака исељења, дужни су да воде рачуна о приликама у којима се налазе лица која се исељавају и пресељавају и да у договору са њима одреде начин извршења који ће бити најмање штетан по њихова права и правне интересе.

Члан 86. Током трајања поступка исељења и пресељења, државни и други органи, као и субјекти који учествују у спровођењу ових поступака, дужни су да омогуће: 1) присуство посматрача и представника организација које се баве заштитом људских права; 2) присуство надлежних јавних служби (хитне помоћи, ватрогасне службе, службе социјалне заштите, службе за преношење животиња) и обезбеђивање пијаће воде за лица која се исељавају или пресељавају; 3) одговарајуће идентификовање свих лица која су погођена поступком исељења и пресељења; 4) документовање и доказивање могућих штета и губитака на имовини до којих долази приликом спровођења поступка; 5) преузимање материјала од којег је објекат изграђен од стране лица којима се руши објекат из којег се исељавају.

Члан 87.

2. Јединица локалне самоуправе на чијој територији се спроводи поступак пресељења, као и други субјекти који су надлежни да учествују у спровођењу овог поступка, дужни су да самостално или у сарадњи са другим надлежним органима и субјектима лицима која су погођена поступком пресељења обезбеде: 1) задовољење основних животних потреба, а најдуже до месец дана по пресељењу (основне животне намирнице и пијаћу воду); 2) адекватан приступ здравственој и социјалној заштити; 3) приступ изворима прихода и потенцијалним местима запослења или радног ангажовања; 4) приступ инклузивном систему образовања и васпитања.

3. Поступак пресељења не сме да доведе до раздвајања чланова породице или заједничког домаћинства осим уколико то није учињено на њихов захтев.

Закључна разматрања УН комитета

Запажања о примени Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима,

Право на одговарајући животни стандард, стр. 14-16,

http://www.ombudsman.rs/attachments/3035_ZG_%20Zapa%C5%BEanja%20o%20primeni%20MPEKSP.pdf

Закључна разматрања и препоруке УН комитета за економска, социјална и културна права

Комитет позива државу уговорницу да предузме хитне мере које подразумевају консултовање са угроженим заједницама у свим фазама исељавања, да обезбеди неопходне гаранције и надокнаде, а посебно да обезбеди одговарајући алтернативни смештај на локацијама које су погодне за социјалну стамбену изградњу, узимајући у обзир Општи коментар Комитета бр. 4. и 7. о праву на одговарајуће становање и принудно исељавање **(став 30)**

Закључна разматрања и препоруке УН комитета за укидање расне дискриминације

Комитет апелује на државу уговорницу да уклони де фацто стамбену сегрегацију... обезбеди да ако је расељавање неформалних насеља нужно као последње средство, да се становници тих насеља унапред консултују и да им се обезбеде одговарајуће информације и одговарајући алтернативни смештај **(ставови 22 и 23)**

Независна тела

Препорука Поверенице за заштиту равноправности,

<http://ravnopravnost.gov.rs/preporuka-mera-gradskoj-opstini-zemun-zbog-prinudnog-iseljavanja- stanovnika-romskog-naselja/>

http://ravnopravnost.gov.rs/.../images_files_Skraceni%20izvestaj%202012%20%20PZR%20FINAL.doc

Примери праксе која није усаглашена са релевантним УН стандардима:

Извештај са препорукама Заштитника грађана о расељавању неформалног ромског насеља поред Белвила 2012. године, <http://www.pravamanjina.rs/attachments/BELVIL.pdf>

Мишљење заштитника грађана,

http://www.ombudsman.rs/attachments/406_misljenje%20ovca.pdf

Извештаји Специјалног известиоца за адекватно становање

Основни принципи и смернице у вези евикција и расељавања заснованих на развоју, А/ХРЦ/4/18

Принудна исељења представљају грубо кршење низа међународно признатих људских права...**(став 6)**.

Принудна исељења интензивирају неједнакости, социјалне сукобе, сегрегацију и „гетоизацију“, и без изузетка, погађају најсиромашније, социјално и економски најугроженије и маргинализоване друштвене слојеве, а нарочито жене, децу, мањине и староседелачке народе“ **(став 7)**.

До евикција може доћи искључиво у изузетним околностима...будући да имају штетне последице по читав низ међународно признатих људских права **(став 21)**.

Извештај Специјалне извештељке за адекватно становање као саставног дела права на адекватан животни стандард и права на недискриминацију, о посети Србији, https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/A_HRC_31_54_Add.2_Unofficial_translation_SerbianAEV.pdf

Србија има правне обавезе да обезбеди уживање права на адекватно становање, без дискриминације по било ком основу **(став 12)**...и да обезбеди забрану принудног исељења **(став 100)**